

'Mine bedste flådehistorier

Søren Nørby

Søværnets Historiske Konsulent

Kolofon

Forsidebillede: *Fregatten Bornholm i det atlantiske hav, den XI Ianuarii MDCCLXXXII. Akvarel af ukendt kunstner.*

ISBN: 978-87-93560-27-7

© 2022 Søren Nørby / www.noerby.net

Denne e-bog er introduktionsteksten til lydbogen af samme titel.

Introduktion

1. "Command. Capit Frid. Held beklager den ham anbettede Fregatte Hummerens forlis, og beeder om Forladelse ..." Fregatten *Hummerens* forlis på Elben den 2. juni 1700."

2. "Døden i Greifswald. Historien om den danske søofficer Christian Thomesen Carl (1676-1713)."

3. "En juvel fra arkivet. Den danske erobring af Helgoland den 9. august 1714."

4. "Karl 12 af Sveriges død ved Fredriksten den 11. december 1718."

5. "En juvel fra arkivet. Tordenskiolds angreb på Marstrand den 26. juli 1719."

6. "Fire uger i storm. Fregatten *Bornholms* togt, december 1781 – januar 1782."

7. "Baron Benzelstierna og det mislykkede brandattentat mod en dansk-russisk flådestyrke ved København i 1789."

8. "Søslaget i Tsushimastrædet, maj 1905. En dansk øjenvidneberetning."

9. "N.J. Fjord – et dansk dampskibs indflydelse på verdenshistorien."

10. "Bortbleven. Historien om skonnerten *Hydras* forlis 1917."

11. "Til Middelhavet efter krigsfanger. Krydseren *Valkyriens* togt juli – september 1919"

Litteratur

Introduktion

Søkrig og flåderne virke til søs har interesseret mig lige så længe, som jeg kan huske. Som barn og ung dreng læste jeg bog på bog om søkrigen under 1. og 2. Verdenskrig, og da jeg kom på universitetet fik jeg selvtilliden til selv at begynde at skrive artikler og bøger. Igennem årene er det foreløbigt blevet til 29 bøger og over 120 artikler.

I mit arbejde med disse mange bøger og artikler har jeg gennemgået en udvikling som forfatter. Jeg er - synes jeg selv - blevet en stadig bedre formidler. Men der er stor forskel på skriftlig og mundtlig formidling.

Det her indlæste er altså ikke en ord-for-ord gengivelse af de skrevne tekster. Men tæt nok på, til at jeg ikke har ændret eller opdateret artiklerne. Det ville trods alt være for stor en opgave.

Mine bøger og artikler indeholder alle en lang række billeder, kort og lignende illustrationer. Den slags er jo svær at formidle i en lydbog. I min oplæsning markerer jeg dette ved at sige "billedtekst", når jeg læser billedteksterne. Vil du se billederne, så må du naturligvis til de trykte artikler, som jeg linker til i denne. På samme måde markerer jeg, når jeg læser citater ved netop at indlede den pågældende sætning med "citater."

I de følgende historier kommer vi vidt omkring. Fra Elben i år 1700 til Middelhavet i 1919. Opbygningen er kronologisk, men der er ingen direkte forbindelse mellem historierne – andet end at de alle handler om hvad jeg synes er spændende beretninger fra flådens virke til søs.

54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107

Nogle af historierne har masser af ramasjang, andre er mere stilfærdigt fortællende og analyserende. Så der burde være noget for enhver smag.

Fælles for historierne er mit forsøg på at bruge den lille historie - f.eks. om tabet af fregatten *Hummeren* i år 1700 - som springbræt ind i den store historie om i dette tilfælde Store Nordisk Krig og flådens virke her.

Historierne kan give ansatte i Søværnet en forståelse for deres fælles historie og traditioner. Og civile der ikke selv har været så heldige at få mulighed for at gøre tjeneste i Flåden, kan få et kendskab til denne måske ukendte del af Danmarkshistorien.

Det er mit lønlige håb, at lytningen til disse historier vil give dig, kære lytter, lyst til at dykke mere ned i den spændende historie om krigen til søs, og flådens virke sammensteds. Du kan finde de indlæste artikler – og mange andre – på min hjemmeside på www.noerby.net, men der findes også et væld af anden god litteratur om emnet på dit lokale bibliotek og hos den lokale boghandel.

Til slut en såkaldt ”disclaimer”, som det vist hedder på nudansk. De holdninger, som jeg giver udtryk for i det følgende, er mine og mine alene og kan altså ikke lægges min arbejdsplads eller andre til last.

Søren Nørby,
Gentofte 2022.

1. ”*Command. Capit Frid. Held beklager den ham anbettede Fregatte Hummerens forlis, og beeder om Forladelse ...*” Fregatten *Hummerens* forlis på Elben den 2. juni 1700.”

I Søetatens arkiv i Rigsarkivet ligger 140 indkomne skrivelser, som i året 1700 blev sendt til Søkrigskancelliet. Blandt de mange fine breve findes et med den omfangsrige men sigende titel: ”Command. Capit Frid. Held beklager den ham anbettede Fregatte Hummerens forlis, og beeder om Forladelse, samt at maatte reise til Rendsborg for at skaffe fornødne beviiser, og at forblive ved Commandoen i Glückstad og overtræde paa Skibet Dragonen.”

I 1700-tallet var det ikke unormalt, at flådens officerer skrev direkte til kongen i København for at forklare deres gerninger. Søbelten Tordenskiold gjorde det for at sikre sig forfremmelse, men det brev, som kommandørkaptajn Friderich Helt i år 1700 skrev til kongen havde andre årsager. Han havde nemlig på forsmædeligste vis mistet en af kongens fregatter, der tilmed var faldet i hænderne på fjenden i brugbar stand.¹

Varighed: 20 minutter.

Link til artiklen: <http://noerby.net/pdf/2021/Hummeren.pdf>

2. ”Døden i Greifswald. Historien om den danske søofficer Christian Thomesen Carl (1676-1713).”

*Under arbejdet med bogen *For Flåden og Danmark*, som Forsvarsakademiet udgav i 2017, stødte jeg på oplysningen om, at den danske søofficer Christian Thomesen Carl i marts 1713 led døden i en duel med en russisk hærofficer i den nordtyske by Greifswald. Denne detalje fra flådens historie var ny for mig, og selv om historien ikke kom med i førnævnte bog, fortjener Carls historie alligevel at blive fortalt. Ud over sit usædvanlige endeligt, var Carl søofficer i den danske flådes brydningstid, hvor den gik fra mesterlære til professionelle officerer, og han spillede også en central rolle i Store Nordiske Krig.²*

Varighed: 22 minutter.

Link til artiklen: <http://noerby.net/pdf/2019/Greifswald-SS.pdf>

3. ”En juvel fra arkivet. Den danske erobring af Helgoland den 9. august 1714.”

Den relativt ukendte historie om den danske besættelse af øen Helgoland under Store Nordiske Krig.³

108 Varighed: 11 minutter.

109 Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2017-1-MHT.pdf>

110

111

112

113 **4. ”Karl 12 af Sveriges død ved Fredriksten den 11. december 1718.”**

114 *Historien om et enestående kort over det angreb på Frederiksten Fæstning i efteråret 1718, der endte med den svenske kong Karl*
115 *12s død den 11. december 1718.⁴*

116

117 Varighed: 6 minutter.

118 Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2015-2-MHT.pdf>

119

120

121

122 **5. ”En juvel fra arkivet. Tordenskiolds angreb på Marstrand den 26. juli 1719.”**

123 *Med udgangspunkt i et meget interessant håndtegnet kort fortælles den spændende historie om den danske erobring af den svenske by*
124 *Marstrand og Carlsten Fæstning under Store Nordiske Krigs sidste år.⁵*

125

126 Varighed: 10 minutter.

127 Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2015-4-MHT.pdf>

128

129

130

131 **6. ”Fire uger i storm. Fregatten *Bornholms* togt, december 1781 – januar 1782.”**

132 *Historien om fregatten *Bornholms* nærlige forlis i januar 1782 under et togt til Dansk Vestindien.⁶*

133

134 Varighed: 6 minutter.

135 Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2016-4-MHT.pdf>

136

137

138

139 **7. ”Baron Benzelstierna og det mislykkede brandattentat mod en dansk-russisk flådestyrke ved** 140 **København i 1789.”**

141 *Den mildt sagt farverige historie om den svenske ”baron” Lars Benzelstierna og hans forsøg på at afbrænde en dansk-russisk*
142 *flådeeskadre på Københavns red i vinteren 1789.⁷*

143

144 Varighed: 20 minutter.

145 Link til artiklen: <http://noerby.net/pdf/2018/benzel.pdf>

146

147

148

149 **8. ”Søslaget i Tsushimastrædet, maj 1905. En dansk øjenvidneberetning.”**

150 *Den 27. og 28. maj 1905 udkæmpede den japanske og russiske flåde et af den moderne krigshistories største og mest dramatiske*
151 *søslag i Tsushima-strædet mellem Japan og Korea. De russiske skibe - 8 slagskibe, 3 kystslagskibe, 8 krydsere, 9 destroyere samt et*
152 *antal forsyningskibe - kom langvejs fra – fra Østersøen og havde tilbagelagt 18.000 sømil for at nå frem til kamppladsen.*
153 *Blandt de over 10.000 russere, som bemandede denne flådestyrke, var tre mand fra Danmark. En kok ved navn B. Hansen, en*
154 *bager ved navn C. Larsen og så Martin Georg Hartung, der var boimester om bord i transportskibet ”Korea”. Om de to*
155 *førstnævnte vides intet andet end deres navne, men M.G. Hartung overlevede slaget og sendte kort efter en dramatisk*
156 *øjenvidneberetning hjem til sin mor i Danmark.⁸*

157

158 Varighed: 8 minutter.

159 Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2019-3-MHT.pdf>

160

161

162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214

9. "N.J. Fjord – et dansk dampskibs indflydelse på verdenshistorien."

Den 31. maj 1916 var det danske dampskib N. J. Fjord på vej over Nordsoen med kul fra England til Danmark. På vejen blev skibet utilsigtet katalysatoren for verdenshistoriens største søslag: Slaget ved Jylland mellem den britiske og tyske flåde.⁹

Varighed: 10 minutter.

Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2016-4-MHT.pdf>

10. "Bortbleven. Historien om skonnerten *Hydras* forlis 1917."

Under 1. Verdenskrig forsvandt den danske skonnert Hydra i 1917 sporløst på vej fra Swansea til København. To år senere kom der dog nyt om skonnertens skæbne, og det af de mest uventede veje.

Den tragiske historie er et godt eksempel på de danske handelskibes vilkår under den "uindskrænkede ubådskrig", som Tyskland gennemførte i de sidste år af 1. Verdenskrig.¹⁰

Varighed: 12 minutter.

Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2014-2-MHT.pdf>

11. "Til Middelhavet efter krigsfanger. Krydseren *Valkyriens* togt juli – september 1919"

Under 1. Verdenskrig endte en række af indbyggerne i det Sønderjylland, som Danmark havde tabt i krigen 1864, i allierede krigsfangelejre langt fra de hjemlige himmelstrøg. Da der i 1920 skulle stemmes om de tabte områder skulle tilbage til Danmark, ønskede man fra dansk side, at alle med tilbørsforhold til Sønderjylland skulle få mulighed for at stemme. I juli 1919 fik krydseren Valkyrien derfor ordre om at afbryde årets kadedetogt for at gå til Middelhavet og her afhente en række krigsfanger i den ægyptiske havneby Alexandria samt fra den britiske base på øen Malta.¹¹

Varighed: 17 minutter.

Link til artiklen: <http://www.marinehist.dk/MHT/2011-3-MHT.pdf>

Litteratur

- Nørby, Søren. "Baron Benzeltiern og det mislykkede brandattentat mod en dansk-russisk flådestyrke ved København i 1789". *Siden Saxo* 35, nr. 3 (2018): 14–23.
- . "Bortbleven. Historien om skonnerten *Hydras* forlis 1917". *Marinehistorisk Tidsskrift* 47, nr. 2 (2014): 20–25.
- . "'Command. Capit Frid. Held beklager den ham anbettede Fregatte Hummerens forliis, og beeder om Forladelse ...' Fregatten Hummerens forlis på Elben den 2. juni 1700". *Tidsskrift for Søvasen* 192, nr. 2 (2021): 36–43.
- . "Døden i Greifswald. Historien om den danske søofficer Christian Thomesen Carl (1676-1713)". *Siden Saxo* 36, nr. 1 (2019): 4–15.
- . "En juvel fra arkivet. Den danske erobring af Helgoland den 9. august 1714". *Marinehistorisk Tidsskrift* 50, nr. 1 (2017): 14–23.
- . "En juvel fra arkivet. Karl 12 af Sveriges død ved Fredriksten den 11. december 1718". *Marinehistorisk Tidsskrift* 48, nr. 2 (2015): 25–31.
- . "En juvel fra arkivet. Tordenskiolds angreb på Marstrand den 26. juli 1719." *Marinehistorisk Tidsskrift* 48, nr. 4 (2015): 26–35.
- . "Fire uger i storm. Fregatten Bornholms togt, december 1781 - januar 1782". *Marinehistorisk Tidsskrift* 49, nr. 4 (2016): 23–26.
- . "N.J. Fjord - et dansk dampskibs indflydelse på verdenshistorien". *Marinehistorisk Tidsskrift* 49, nr. 4 (2016): 23–26.

- 215 ———. “Søslaget i Tsushimastrædet, maj 1905. En dansk øjenvidneberetning”. *Marinehistorisk Tidsskrift* 52
216 (2019): 35–39.
217 ———. “Til Middelhavet efter krigsfanger. Krydseren VALKYRIENS togt juli – september 1919”.
218 *Marinehistorisk Tidsskrift* 44, nr. 3 (2011): 22–32.
219
220

¹ Nørby, “”Command. Capit Frid. Held beklager den ham anbettede Fregatte Hummerens forlis, og beeder om Forladelse ...” Fregatten Hummerens forlis på Elben den 2. juni 1700”.

² Nørby, “Døden i Greifswald. Historien om den danske søofficer Christian Thomesen Carl (1676-1713)”.

³ Nørby, “En juvel fra arkivet. Den danske erobring af Helgoland den 9. august 1714”.

⁴ Nørby, “En juvel fra arkivet. Karl 12 af Sveriges død ved Fredriksten den 11. december 1718”.

⁵ Nørby, “En juvel fra arkivet. Tordenskiolds angreb på Marstrand den 26. juli 1719.”

⁶ Nørby, “Fire uger i storm. Fregatten Bornholms togt, december 1781 - januar 1782”.

⁷ Nørby, “Baron Benzelstierna og det mislykkede brandattentat mod en dansk-russisk flådestyrke ved København i 1789”.

⁸ Nørby, “Søslaget i Tsushimastrædet, maj 1905. En dansk øjenvidneberetning”.

⁹ Nørby, “N.J. Fjord - et dansk dampskibs indflydelse på verdenshistorien”.

¹⁰ Nørby, “Bortbleven. Historien om skonnerten Hydras forlis 1917”.

¹¹ Nørby, “Til Middelhavet efter krigsfanger. Krydseren VALKYRIENS togt juli – september 1919”.